

Hem Mekke döneminde hem de Medine döneminde Hz. Peygamber efendimizin çevresinde birçok genç bulundu. Bu gençlerden her birinin ayrı ayrı özellikleri vardı. Kimisi mücâhid, kimisi muallimdi. Kimisi cefâkâr, kimisi vefâkârdı. Kimisi Hz. Peygamber için canını verir, kimisi İslâm yolunda kanını akıttırdı. Kimisi sancağı taşır, kimisi de su taşırdı. Kimisi Ebû Cehil'i öldürür, kimisi de Hz. Peygamber efendimizin yüzünü güldürürdü. Kimisi de yaptığı hayırlı işlerden ve kalıcı hizmetlerden dolayı Hz. Peygamber efendimizi rahatlatır ve onun duâsını alırdı. Onu güldüren ve ona gerçek mânâda hizmet eden donanımlı gençlerden biri de Medineli Zeyd bin Sâbit'tir.

Zeyd bin Sâbit, genç sahâbîlerin ileri gelenlerindedir. O, Medine döneminin vahiy kâtiplerinden biridir. Yaklaşık 611 senesinde Medine'de doğdu. Hicrî 45 (mîlâdî 665) senesinde Medine'de vefât etti. Zeyd'in babası Neccâr oğullarından Sâbit bin Dahhâk, annesi ise Nevvâr bint Mâlik'tir. Nisbesi el-Ensârî ve el-Hazrecî, künyesi Ebû Saîd veya Ebû Sâbit'tir. Lakabı ise el-Kârî' veya el-Mukrî' veya el-Farzî veya Kâtibü'l-Vahy veyahut da Hibru'l-Ümme'dir. Babası Sâbit hicretten önce Evs ile Hazrec kabileleri arasında meydana gelen ve Buâs savaşı adıyla bilinen bir iç savaşta ölmüştü. Babası öldüğünde Zeyd, henüz altı yaşlarında bir çocuktur. Annesi tarafından büyütüldü ve yetiştirildi.

Peygamber efendimiz, Hicretten önce İslâm dinini yaymak için Mus'âb bin Umeyr'i Medine'ye göndermişti. Bu sırada henüz on bir yaşlarında olan Zeyd bin Sâbit, Mus'ab bin Umeyr vâsıtası ile müslüman oldu. Müslüman olunca hemen Kur'ân-ı Kerîm'in vahy olunan sûrelerini ve âyetlerini ezberlemeye başladı. Bir taraftan ezberliyor, bir taraftan da Neccâr oğullarının çocuklarına öğretiyordu. Zeyd'in, Kur'ân-ı Kerîm'e o kadar muhabbeti ve sevgisi vardı ki, Peygamberimiz Mekke'den Medine'ye hicret etmeden önce, on yedi sûreyi ezberlemişti. Hicretten sonra Peygamberimiz, onun bu halini büyük bir memnuniyetle karşılamış ve kendisi ile çok yakından ilgilenmiştir.

Bedir Savaşı yapıldığında Zeyd bin Sâbit on üç yaşındaydı. İslâm ordusu hareket etmek üzere iken o da katılmak istedi. Fakat yaşı küçük olduğu için Rasûlullah (s.a.v.) efendimiz ona ve onun yaşında olanlara izin vermedi. Zeyd ve arkadaşları da emre itaat edip Medine'de kaldılar. Uhud savaşına da bu sebeple katılamadığı rivâyet edilmiştir. İlk defa onaltı yaşlarında Hendek harbine katılmıştır. Harbe hazırlık için önce hendek kazma işinde çalışmış sonra savaşa katılıp, büyük fedâkârlıklar göstermiştir. Peygamberimiz "Bu ne güzel bir genç!" diyerek onu taltif buyurmuşlardır. Hudeybiye antlaşmasında, Hayber'in fethinde, Mekke'nin fethinde, Huneyn gazvesinde, Tâif muhâsarasında, Tebük seferinde ve Veda Haccı'nda hazır bulunmuştur. Hz. Peygamber efendimiz tarafından Hayber'in fethi sırasında kendisine Müslümanların sayısını tespit etme görevi verilmiştir. Hz. Peygamber'in vefâtından sonra Hazreti Ebû Bekir devrinde meydana gelen Yemâme harbine de katılmıştır. Bu harpte yalancı peygamberlik iddia edip ortaya çıkan Müseylimetü'l-kezzâb'a karşı savaşırken kendisine bir ok isâbet etmiş ve yaralanmıştır. Yermûk savaşında Bizans imparatorluğundan alınan ganimetlerin taksimini Zeyd bin Sâbit yapmıştır.

Peygamber efendimiz zamanında vahiy kâtipliği, Hz. Ebû Bekir zamanında cihâd faaliyetleri ile birlikte Kur'ân-ı Kerîm'in toplanması ve Hz. Ömer zamanında da çeşitli adlî ve siyâsî görevler yapan Zeyd bin Sâbit, 45/665 yılında elli beş yaşları civarında Medine'de vefat etti. Cenaze namazını Medine valisi Mervan bin Hakem kıldırdı. Çeşitli zamanlarda evlendiği beş hanımında yirmi dokuz çocuğu dünyaya gelmiştir. Hem çocuklarına bakmış hem dinine hizmet etmiştir. Evi, eşleri ve çocukları ile ilgilenmesi onu cihâd ve hizmetten alıkoymamış; her işini zamanında ve en güzel şekliyle yapmıştır. Onu bu yönüyle de gençlerimize örnek gösteriyoruz.

Hz. Zeyd bin Sâbit'i bugünün gençlerine gençliği, çalışkanlığı, cihâd aşkı, kuvvetli hafızası, Hz. Peygamber'e olan hizmeti, kısa zamanda istenilen yabancı dilleri öğrenebilme başarısı, Kur'ân-ı Kerîm'e olan hizmeti, yılmayan azmi ve devlet başkanlarına yaptığı danışmanlığı ile örnek gösteriyoruz. Bugün yüz üstü düşmüş Ümmet-i Muhammed'i ayağa kaldıracak gençlerimizin Zeyd bin Sâbit'i örnek almalarını ve onun gibi çalışkan olmalarını istiyoruz.

Hız. Peygamber Efendimiz, Bedir savaşında Müslümanların eline esir düşen ve hürriyete kavuşmak için fidye ödeme gücü olmayan Mekkeli müşriklerin her birini Medineli on çocuğa okuma-yazma öğretmeleri karşılığında serbest bırakmıştı. İşte Zeyd bin Sâbit de bu esirlerin birinden okuma-yazma öğrenen Medineli yetim çocuklardan biridir. Hız. Peygamber Efendimiz, çok zeki olan Zeyd'den, yahûdîlerle yaptığı görüşmeler ve yazışmalar sırasında kendisine yardımcı olması için İbrânîce ve Süryânîce'yi öğrenmesini istedi. O da çok kısa sürede bu dillerin okuma ve yazmasını öğrenip Hız. Peygamberimizin resmî tercümanı oldu. Zeyd bin Sâbit'in ayrıca Farsça, Rumca, Kıptîce ve Habeşçe'yi bildiği; Farsça'yı kistrâ'nın elçisinden, Rumca'yı Hız. Peygamber'in hâcibinden, Habeşçe ve Kıptîce'yi de yine Hız. Peygamber'in hizmetçilerinden öğrendiği rivâyet edilmektedir. Vahiy geldiği zaman Hız. Peygamber'in kendilerine haber gönderdiği kâtipler arasında Hız. Zeyd de vardır. Ayrıca Zeyd, Rasûlullah zamanında Kur'ân-ı Kerîm'in tamamını ezberleyen ensâra mensup dört kişiden biridir. Diğer üçü de Übey bin Ka'b, Muâz bin Cebel ve Ebu'd-Derdâ'dır.

Hız. Ebû Bekir döneminde de kâtiplik yapan Zeyd'in bu dönemde üstlendiği ilk görev, Kur'ân-ı Kerîm'in bir araya toplanmasıdır. Yemâme savaşı ile diğer bazı savaşlarda hafız sahâbîlerden bir kısmının şehid olması üzerine Kur'ân'ın toplanması fikrini Halife Ebû Bekir'e açan Hız. Ömer bu hususta onu ikna etti. Halifenin emriyle Zeyd bin Sâbit'in başkanlığında kurulan heyet, Kur'ân âyetlerinin yazılı olduğu sayfaları bir araya getirip Kur'ân'ı toplamakla görevlendirildi. Yanlarında yazılı Kur'ân metinleri bulunanların bunların âyet olduğuna şahitlik edecek iki kişiyle birlikte heyete başvurmaları ilân edildi. Heyet üyeleri ashâbın getirdiği yazılı metinleri kontrol edip yazıyorlardı. Böylece Kur'ân, yazılı malzeme ve ezber yardımıyla eksiksiz olarak toplandı ve halifeye teslim edildi. Abdullah bin Mes'ûd'un tavsiyesine uyularak bir araya getirilen bu metne "el-mushaf" adı verildi. Zeyd bin Sâbit, bu heyete başkanlık yaptığı sırada yirmi iki yaşlarındaydı. Buyurun işte, üniversite okuyan gençlerimize örnek bir sahâbî!

Hız. Ebû Bekir'in vefatından sonra devlet başkanı olan Hız. Ömer, Zeyd bin Sâbit'i kendisine danışman tayin etti. Halife Hız. Ömer, hem bazı âyet ve hadislerin anlaşılması ve uygulanmasında hem de hakkında âyet ve hadis olmayan yeni meselelerin çözümünde ona danışırdı. Yine Hız. Ömer döneminde Medine'de dâvâlara Zeyd bin Sâbit bakar, halife şehirde bulunmadığı zaman da ona vekâlet ederdi. Hız. Osman zamanında halifeye vekâletin yanı sıra beytûlmâl (devlet hazinesi) bakmakla görevlendirildi. Aynı dönemde, Ebû Bekir zamanında bir

araya getirilen mushafı çeşitli şehirlere gönderilmek üzere çoğaltan heyetin başkanlığını yaptı. Görüldüğü gibi Zeyd bin Sâbit'in ömrü Kur'ân'a hizmet etmekle geçmiştir. Vefat ettiği zaman Medine'de birçok kişi onun için üç gün yas tutmuştur. Dikkat ederseniz, hem cihâd meydanlarında hem de kültürel ve siyasal alanda mücâhid olan bir sahâbî ile baş başayız. İşte biz, bu zamanda böyle gençlerin hasretini çekiyoruz. Yüz üstü düşen Müslümanları da ancak böylesi gençler ayağa kaldırabilir, değil mi?